

1. ΚΕΙΜΕΝΟ

Οδυσσέας Ελύτης: *Το Άξιον Εστί * Τα Πάθη, άσμα η΄*

(Κ.Ν.Α. Α΄ Λυκείου, σσ. 231-234)

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

2.1. Παραδείγματα ερωτήσεων ελεύθερης ανάπτυξης

1. Με το «Άξιον Εστί», ο Ελύτης πέρασε από την αυτόματη υπερρεαλιστική γραφή των πρώτων του συλλογών στην έντεχνη ποίηση¹. Όπως γράφει ο Καραντώνης, με το έργο αυτό ο Ελύτης μεταμορφώθηκε «σε τέλειο εργαστηριακό τεχνίτη, αλλά που δε σκότωσε μέσα του τον υπερρεαλιστή θαυματοποιό».²

Να συζητήσετε την άποψη αυτή με βάση το η΄ άσμα.

2. Με δεδομένο ότι η φύση με τα επιμέρους στοιχεία της (τον ήλιο, το φως, το νερό, τα δέντρα), στο άσμα αυτό αισθητοποιείται *αρνητικά*, υπάρχει δηλαδή για να αναιρεθεί (π.χ. τα δέντρα θα τα ατιμάσουν, ο πυρήνας της γης σκοτεινιάζει κ.λπ.), να βρείτε κι άλλα παρόμοια παραδείγματα από το άσμα και να δώσετε μια πιθανή εξήγηση αυτής της παρουσίασης της φύσης.
3. Υπάρχει η άποψη ότι οι τρεις ενότητες του *Άξιον Εστί* συμβολίζουν την εναλλαγή του φωτός και του σκότους³.

Να μελετήσετε στο άσμα αυτό την απουσία του φωτός και τη λειτουργία του σκότους με αναφορά σε συγκεκριμένους στίχους.

4. Ποιες πληροφορίες μπορούμε να αντλήσουμε από το άσμα για το χειμώνα του 1941-42;
5. Να ερμηνεύσετε τους στίχους «*Κι η αχτίδα του ήλιου * γίνηκεν, ιδέστε / ο μίτος του Θανάτου!*», συνδέοντάς τους με το μίτο της Αριάδνης από την αρχαία ελληνική μυθολογία.

¹ Κ. Φράιερ, *Άξιον Εστί το τίμημα*, Κέδρος 1980, σ. 43.

² Καραντώνης, 1983, σ. 175.

³ *Γένεση*: φως, *Πάθη*: σκότος, *Δοξαστικό*: επαναφορά φωτός. Βλ. Λ. Λυχνάρη, *Σεμινάριο Π.Ε.Φ.* 23, 1997, σ.161.

6. Την ποίηση του Ελύτη τη διαπνέει η ελληνική παράδοση, από τον Όμηρο μέχρι το Βυζάντιο: «τη ζωγράφιζε με την πένα του και την έγραφε με το χρωστήρα του», γράφει κάποιος μελετητής του. Υπάρχουν στοιχεία στο άσμα που στηρίζουν την άποψη αυτή;
7. α) Ποια συναισθήματα εκφράζει στο ποίημα ο ποιητής απέναντι σε ό,τι βιώνει;
β) Φαίνεται από το άσμα ότι ο Ελύτης είναι άνθρωπος που αγαπά πραγματικά τη φύση, τον άνθρωπο, τη ζωή, την Ελλάδα και αν ναι, πώς;
8. α) Πώς λειτουργεί η ιστορική μνήμη του ποιητή στους στίχους: «δεν ακούει κανένας * όπου κι αν χτυπήσω / η μνήμη με σκοτώνει / Αδελφοί μου, λέει, * μαύρες ώρες φτάνουν / ο καιρός θα δείξει / Των ανθρώπων έχουν, * οι χαρές μιάνει / τα σπλάχνα των τεράτων».
β) Ποια ερμηνεία θα δίνετε εσείς στους δύο τελευταίους στίχους;
9. Το ποίημα κλείνει με επιλεγμένους στίχους των δύο πρώτων στροφών: Τι πετυχαίνει μ' αυτό ο ποιητής;
10. Πώς παρουσιάζονται οι γυναικείες μορφές στο ποίημα;
11. Στο άσμα συναντάμε τις εκφράσεις *ο μίτος του θανάτου, τα αηδόνια των αγγέλων*.
α) Ποια λογοτεχνική σχολή θυμίζουν αυτά τα λεκτικά σύνολα;
β) Να βρείτε κι άλλες παρόμοιες εκφράσεις και να προσπαθήσετε να τις ερμηνεύσετε.
12. Σε ποιους στίχους του άσματος ο Ελύτης χρησιμοποιεί προφητικό λόγο; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

2.2. Παραδείγματα ερωτήσεων σύντομης απάντησης

1. Ποιος είναι ο χρόνος και το «σκηνικό» του άσματος;
2. Σε ποιο χώρο βρίσκεται ο ποιητής; Τι προφητεύει;
3. Τι συμβολίζει, κατά τη γνώμη σας, η χιονισμένη φύση;
4. Ποια στοιχεία του ποιήματος προέρχονται από την παραδοσιακή ποίηση και ποια από τον υπερρεαλισμό;
5. Το άσμα έχει συντεθεί κατά το πρότυπο του εγκωμίου «Αι γενεαί πάσαι»:
α) Να βρείτε το μέτρο και τον αριθμό των συλλαβών των μονών και ζυγών στίχων.
β) Τι κερδίζει το ποίημα με τη μετρική αυτή ποικιλία;

6. Βασικά προτερήματα της ποίησης του Ελύτη θεωρούνται «η εικονοπλαστική φαντασία και το πλούσιο αίσθημα ρυθμού»⁴. Υπάρχουν οι αρετές αυτές στο συγκεκριμένο ποίημα; Να στηρίξετε την άποψή σας παραπέμποντας σε στίχους του άσματος.
7. Ποιους χαρακτηρίζει ως «προσωπιδοφόρους» ο ποιητής;
8. α) Σε ποια πρόσωπα απευθύνεται ο ποιητής και με ποιους χαρακτηρισμούς;
β) Ποιοι είναι οι θύτες και ποια τα θύματα;
9. Το άσμα είναι πλούσιο σε μεταφορικές εκφράσεις και οπτικοακουστικές εικόνες. Να δώσετε παραδείγματα.
10. Σε ποιους στίχους ο ποιητής, παρά την απογοήτευση του παρόντος, αφήνει μια ελπίδα για το μέλλον;
11. Γιατί νομίζετε ότι ο ποιητής μιλάει στο άσμα σε α' πρόσωπο;

2.3. Συνδυασμός ερωτήσεων σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

1. α) Ποια στοιχεία κατατάσσουν, κατά τη γνώμη σας, το ποίημα στην ενότητα του «Άξιον Εστί, τα Πάθη»;
β) Να συνθέσετε τα στοιχεία αυτά σε μια παράγραφο, παρουσιάζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τα πάθη των Ελλήνων στην Κατοχή.
2. Είναι αισιόδοξο ή απαισιόδοξο το άσμα; Να δικαιολογήσετε τη γνώμη σας.
3. Στο άσμα αυτό, εκτός από το μαύρο, ο ποιητής χρησιμοποιεί και άλλα χρώματα. Να τα επισημάνετε και να αναλύσετε τη λειτουργία τους.
4. α) Να κατατάξετε τα κυριότερα ρήματα του άσματος σε δύο στήλες (ενεστώτα και αορίστου).
β) Να εξετάσετε αν η εναλλαγή αυτή των χρόνων υπακούει σε κάποια «λογική». Αιτιολογήστε την άποψή σας.
5. Να εξετάσετε την αρχιτεκτονική του ποιήματος: έχουν οι στροφές νοηματική σύνδεση μεταξύ τους; Αν ναι, να την επισημάνετε.

⁴ Καραντώνης, 1983, σ.37.

2.4. Παραδείγματα ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου

2.4.1. Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Βάλτε σε κύκλο το γράμμα της απάντησης που θεωρείτε σωστή:

1. Με το σύνθημα «ΨΩΜΙ ΚΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ» ο ποιητής δείχνει ότι:
 - α) Ο λαός αντιστέκεται σθεναρά ενάντια στη μεταφορά του σταριού στη Γερμανία.
 - β) Ο ποιητής τιμά τον άγνωστο αντιστασιακό που αγωνίζεται για πνευματικά και υλικά αγαθά.
 - γ) Η ελευθερία είναι πολύτιμο αγαθό, χρειάζεται όμως και η υλική ευημερία.
 - δ) Πραγματικά ελεύθερος είναι αυτός που έχει ικανοποιήσει όλες του τις υλικές ανάγκες.

2.4.2. Ερωτήσεις σύζευξης

Να γράψετε δίπλα από τον κάθε αριθμό της πρώτης στήλης το γράμμα του στοιχείου της δεύτερης στήλης που αντιστοιχεί σ' αυτό (περισσεύει ένα):

A	B
1. « <i>ω πικρές γυναίκες</i> »	α. ψευδοομοιοκαταληξία ⁵
2. «... και δεν έσταξε ούτε / σταγόνα ...»	β. παρήχηση
3. «... τις κραυγές τραβάτε / αδικοσκοτωμένων»	γ. αναφώνηση
4. « <i>Φύσηξεν η νύχτα * σβήσανε τα σπίτια</i> »	δ. ειρωνεία
5. « <i>Των ανθρώπων έχουν * οι χαρές μιάνει</i> »	ε. προσωποποίηση
6. « <i>Έλαχε να δώσει * και σε σας ο Χάρος</i> »	στ. συνεκδοχή
7. « <i>κι αυτά θα τ' ατιμάσουν ... τις θηλιές ετοιμάζουν</i> »	ζ. παρομοίωση η. ομοιοτέλετο

⁵ Ο όρος ανήκει στον Τ. Λιγνάδη, *Άξιον Εστί*.

2.5. Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ελεύθερης ανάπτυξης

Βάλτε σε κύκλο την ερμηνεία που θεωρείτε ότι σας εκπροσωπεί περισσότερο:

1. Α. Ο ποιητής στρέφει την προσοχή μας προς τα *πηγάδια*, επειδή:
 - α) Θέλει να εντοπίσει το χρόνο του ποιήματος στο παρελθόν, όταν τα πηγάδια χρησιμοποιούνταν για την άντληση νερού.
 - β) Θέλει να συνδέσει συνειρμικά τα πηγάδια με τη μνήμη, που, όπως δηλώνει, «τον σκοτώνει», θέλει δηλαδή να πει ότι τον πληγώνουν οι ιστορικές εμπειρίες.
 - γ) Συνδέει τα πηγάδια με τη βασανισμένη, πικραμένη ζωή των γυναικών, που εδώ δοκιμάζονται με το θάνατο των παιδιών τους.
 - δ) Τα πηγάδια συνδέονται συνειρμικά με το νερό, βασικό στοιχείο ζωής και ποιητικό σύμβολο του Ελύτη, που εδώ είναι πηγή φρίκης και θανάτου.
- Β. Να εξηγήσετε γιατί προτιμήσατε τη συγκεκριμένη ερμηνεία.

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ

1. Ο Οδυσσέας Ελύτης στα *Ανοιχτά Χαρτιά* προσδιορίζει το περιεχόμενο του όρου Έλληνας ως εξής: «Έλληνας σημαίνει να αισθάνεσαι και να αντιδράς κατά ένα ορισμένο τρόπο, τίποτε άλλο. Είναι μια λειτουργία που έχει σχέση με το δράμα του σκότους και του φωτός που παίζουμε όλοι μας σ' αυτή τη γωνιά της υδρογείου».⁶ Πιστεύετε ότι τα παραπάνω λόγια του ποιητή βρίσκουν εφαρμογή στο συγκεκριμένο ποίημα;
2. Το άσμα αυτό ακολουθεί το Ανάγνωσμα Τέταρτο, «Το οικόπεδο με τις τσουκνίδες». Πώς συμπληρώνεται το πληροφοριακό υλικό του άσματος από το Ανάγνωσμα αυτό;⁷

⁶ Πρβλ. την άποψη της Ανθούλας Δανιήλ (*Σεμινάριο Π.Ε.Φ.* 23, 1997, σ. 11) ότι το «Άξιον Εστί» μπορεί επάξια να αποδώσει τον τίτλο του εθνικού ποιητή στον Ελύτη.

⁷ Βλ. εισαγωγή στο «Άξιον Εστί», Κ.Ν.Λ. Α' Λυκείου, σ. 231.

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΥΝΘΕΤΙΚΩΝ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

1. Ο Ελύτης, εκτός από ποιητής, ήταν και ζωγράφος. Αφού μελετήσετε τις εικονιστικές συνθέσεις του ποιητή που συνοδεύουν μερικές ποιητικές του συλλογές (π.χ. «Ιδιωτική οδός», «Ο κήπος με τις αυταπάτες»), να απαντήσετε στο ερώτημα: Υπάρχει συσχετισμός του Ελύτη-λογοτέχνη και του Ελύτη-ζωγράφου⁸; Αν ναι, ως προς τι;
2. Να παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας ολόκληρη την ποιητική σύνθεση «Άξιον Εστί», διαβάζοντας χαρακτηριστικά αποσπάσματα. Συνοδέψτε την παρουσίασή σας με τη μουσική του Μ. Θεοδωράκη από το ομώνυμο έργο.
3. Να αναλύσετε σε ένα μικρό δοκίμιο το ρόλο των συνθημάτων στη ζωή ενός λαού, καθώς και τις ανάγκες που εκφράζουν σε κάθε εποχή (π.χ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ, ΨΩΜΙ, ΠΑΙΔΕΙΑ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ).

⁸ Βλ. επίσης Φράιερ, ο.π., σσ. 76-92.

5. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ

ΤΑΞΗ ΤΜΗΜΑ

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Οδυσσέα Ελύτη, «Άξιον Εστί»

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ:

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. Α. Βάλτε σε κύκλο το γράμμα της ερμηνείας που σας εκπροσωπεί περισσότερο:

- Οι στίχοι *«κι η αχτίδα του ήλιου * γίνηκεν, ιδέστε ο μίτος του Θανάτου»* δείχνει ότι:
 - α) Ο ήλιος δεν είναι πια ζωοποιό στοιχείο, αλλά οδηγεί προς το θάνατο.
 - β) Η πορεία της Ελλάδας την εποχή αυτή δεν είναι προς τη ζωή, αλλά προς το θάνατο.
 - γ) Ο ήλιος στέλνει τις ζοφερές του ακτίνες μέσα στο μαύρο κλίμα της Κατοχής.
 - δ) Έχουν διακειμενική σχέση με τις αρχαίες ελληνικές ρίζες και τη μυθολογία.
- Οι στίχοι *«Μες στις γης το κέντρο * φάνηκε ο πυρήνας / που όλο σκοτεινιάζει»:*
 - α) Συνδέουν το ποίημα με το υποσυνείδητο του ποιητή.
 - β) Συμβολίζουν την επιστροφή του ποιητή στις ρίζες του.
 - γ) Συνδέουν το ποίημα με σκοτεινές δυνάμεις και τονίζουν την απελπισία του ποιητή για τα πάθη του λαού.
 - δ) Αφήνουν ένα περιθώριο αισιοδοξίας, αφού δεν επικρατεί πλήρως το σκοτάδι.

Β. Να δικαιολογήσετε την προτίμηση των συγκεκριμένων επιλογών.

.....
.....

Μονάδες 4

2. α) Ποια στοιχεία του ποιήματος δημιουργούν την αίσθηση του θανάτου και της ερήμωσης;

β) Ποια είναι τα συναισθήματα του ποιητή απέναντι στους εχθρούς;

.....
.....
.....
.....

Μονάδες 6

3. α) Να αναφέρετε τρία (3) εκφραστικά μέσα του ποιητή που προσδίδουν στο άσμα λυρικότητα.

β) Ποια στοιχεία από τον υπερρεαλισμό φαίνεται να έχει αφομοιώσει ο ποιητής;

.....
.....
.....
.....

Μονάδες 5

4. Είναι αισιόδοξο ή απαισιόδοξο το άσμα; Να δικαιολογήσετε τη γνώμη σας.

.....
.....
.....
.....

Μονάδες 5